

צקדת יצחק ואברהם רחנות ביום הכיפורים

בראשית פרק כ"ב: (א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם והעלהו שם לעלה על אחד ההרים אשר אמר יצחק אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המריה את שני נעריו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים: (ד) ביום השלישי וישא אברהם את עיניו וירא את המקום מרחק: (ה) ויאמר אברהם אל נעריו שבו לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד פה ונשתחוו ונשובה אליכם: (ו) ויצחק אברהם את עצי העלה וישם על יצחק בנו ויצחק בידו את האש ואת המאכלת וילכו שניהם יחדו: (ז) ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיזה השא לעלה: (ח) ויאמר אברהם אלהים יראה לו השא לעלה בני וילכו שניהם יחדו: (ט) ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים: (י) וישלח אברהם את ידו ויצחק את השחט את בנו: (יא) ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני: (יב) ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנדך את יחידך ממני: (יג) וישא אברהם את עיניו וירא והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו וילך אברהם ויצחק את האיל ויעלהו לעלה תחת בנו:

1. רמב"ם מורה נבוכים חלק ג' פרק כ"ד: "הענין האחד הוא - להודיע אותנו גבול 'אהבת' האלוה ית' ויראתו, עד היכן היא מגעת. וצוה בזה הענין אשר לא ידמה לו לא נתינת ממון ולא נתינת נפש, אבל הוא מופלג מכל מה שאפשר שיבוא במציאות, ממה שלא ידומה שטבע בני אדם יטה עליו. והוא, שיהיה איש עקר, בתכלית הכוסף לילד ובעל עושר גדול, ואיש נכבד, ובוחר שתשאר מזרעו אומה; ונולד לו בן אחר היאוש, איך יהיה חשקו בו ואהבתו אותו, אבל ליראתו האלוה ית' ולאהבתו לקים מצותו בז לולד האהוב ההוא, והניח כל מה שקוה בו והסכים לשחוט אותו אחר מהלך ימים, כי אילו היה רוצה לעשותו לשעתו בבוא המצוה אליו, היה פעולת בהלה בבלתי הסתכלות; ואמנם עשותו זה אחר ימים מעת בא המצוה אליו היה מעשה במחשבה ובהסתכלות אמיתי ובחינת חק מצותו ית' ואהבתו ויראתו. ואין צריך להשגיח בענין אחר ולא לעורר הפעלות כלל, כי 'אברהם אבינו לא מיהר לשחוט יצחק לפחדו מהאלוה שיהרגו או ירוששו, אבל כדי שיתפרסם לבני אדם מה ראוי לעשותו בשביל אהבת האלוה ית' ויראתו, לא לתקות גמול ולא לפחד עונש - כמו שבארנו במקומות רבים. ואמר המלאך לו, "כי עתה ידעתי כי ירא אלוהים אתה" - רצונו לומר, שבזה המעשה אשר בו תקרא 'ירא אלוהים' גמור, ידעו כל בני אדם גבול יראת יי מה הוא...".

2. הרב קוק-עולת ראיה ח"א עמ' פ"ד-צ"ז: "וישכם אברהם בבוקר. מנוחת הנפש של הנשמה הקדושה, של האב הקדוש, לא נשבתה. שנתו לא נהיתה עליו, מתוך הידיעה הברורה, הבאה לו בדבר ד', ושום רגש של כהות, של רשול ושל דכאות, לא נתערב בהמית נפשו המטוהרה. שנת ישרים במנוחה ועליות קודש עברה, וזמן ההשכמה באה כסדרה, ועז ד' המשוה רגליו כאילות, לרוץ כצבי ולהיות גבור כארי, לעשות רצונו של מקום ב"ה סמכהו, כי השכים בבוקר. וישכם אברהם בבוקר. ויחבש את חמורו. הפעולה הראשונה, בישוב הדעה הגדולה לצורך ההליכה, למהירותה ולבטחונה גם יחד, היא חבישת החמור, היתה עבודתו של אותו צדיק להקדים אותה על יתר המכשירים, הבאים אחרי שכבר יסודה העקרי של המצוה כבר יעשה בשלמותו. ויבקע עצי עולה. היה אפשר לסמוך למצא עצים באחד היערים, וק"ו שהיה אפשר לקחת את גזרי העצים בלתי מבוקעים, ולהכשירם להבערה בעת אשר יהיה כבר מוכן לצורך להשתמש בהם. אבל האהבה האלהית העליונה, העוברת כל טבע אנושי, היא שבערה בלב האב הקדוש, כדי לרזו להכין, גם את ההידור והסדר של תשמישי קרבן אלה, כמו העצים, בהקדמה זריזה ומתונה גם יחד. כאן כבר חדר הרעיון, שהנהו עומד לפני חזון עליון ופעולה קדושה, העולה ממעל לכל התכונות האנושיות הרגילות, כדי להראות שאור ד' אלהי אמת בעולם הוא עומד למעלה מכל מה שיוכל הלב האנושי בטבעיותו לחשב ולהעריך. ומזה בא הקשר של הופעתם של הנסים בעולם, למען דעת כי ד' אלהי עולם הוא רם ונשא מעל כל קשור של טבע, רוחני וחמרי: בשכר ויבקע עצי עולה זכה שיבקע הים לפני ישראל (מדרש). ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו הא-להים. לא בכפיפת קומה ולא בכשלון כח הלך הישיש הקדוש הזה, לקראת העובדה המפליאה הזאת, שהיא ההיפוך מכל ארחות טבע נפשו של האדם, כ"א בקימה, במלא הקומה ואזירת החיל. כל המשכת הליכתו היתה, תכונת כח המושך, של מלא האהבה הרוממה העליונה, אשר כלתה לה נפשו להגיע לאותו מחוז החפץ, שכל ציור של מפעל פרטי, ומה יעשה שמה, נמחק כליל מלבבו מפני מלואת האהבה והתשוקה ללכת אל המקום אשר אמר לו האלהים, מלוי דבר ד' ועשות רצונו ומצותו, שהוא יסוד החיים, יסוד האדם ויסוד ההויה כולה, שכל ענינים של פרט, או של כלל, של טבע ושל מציאות, כאין נגדו, ואינם תופסים בערכו מקום כלל, בגודל הנשמה למלא דבר ד' של יולך לך אל ארץ המוריה". וילך אל המקום, אשר אמר לו הא-להים...".

3. מתוך מכתבו האחרון של החייל גדי עזרא הי"ד שנפל בחומת מגן התשס"ב, לחברתו גלית: "...אהובה שלי, אני מרגיש שמצד אחד אין דבר שאני רוצה יותר מלצאת מלחמת איתך ולהקים איתך בית ומשפחה, אבל מצד שני אין דבר שאני רוצה יותר מלצאת למבצע הזה ולהכות את הנבלים האלה מכה כזו גדולה כדי שלא יחשבו אפילו לעשות עוד פיגוע או אירוע חבלני ויקחו בחשבון שכל פעם שיעשו זאת נכה אותם במקום הכי כואב שיכול להיות, ונהיה מוכנים לשלם את המחיר. אני מוכן להיות המחיר הזה. אל תכעסי עלי אהובתי אבל ברגעים כאלה הרגש הכלל ישראלי שלך הוא זה שאמור להוליך אותך ועליך להלום ברשעה כאילו אין לך חיים פרטיים" בצבאות דוד היו נותנים גט כריתות לפני יציאה למלחמה...."

4. הרב זאב קרוב, אביו של סגן אהרן שנפצע באורח אנוש במבצע עופרת יצוקה: לדבריו, ההבנה בין פרט לכלל זה הבנת הבסיס בעם ישראל, לצערינו התרבות של השנים האחרונות מעמידה את הפרט במרכז אך זו לא דרכה של תורה, עם כל הקושי זו הדרך שהתורה מחנכת אותנו, על הפסוק נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמוח את אשתו, ואומר הרב קרוב כי הפסוק אינו סותר את המשנה. יש מצב שהקריאה לאדם שבונה את ביתו הפרטי להיות עם הפנים לבית אך בשעה שיש מלחמת מצווה הכל יוצאים אפילו חתן מחדרו. אני מאמין שאין מישהו שחולק על כך שמלחמה נגד גויים שמנסים לפגוע בנו היא מלחמת מצווה, אמר האב.

5. סיפור מתוך הספר "שבט יהודה" של הרב אונטרמן: "שמעתי מפי זקנים יוצאי ספרד, כי אונייה אחת באה בה מכת הדבר ובעל האונייה השליכם אל היבשה, מקום שאין שם ישוב, ושם מתו רובם ברעב וקצתם נתאמצו ללכת ברגלם עד ימצאו ישוב. ויהודי אחד בתוכם הוא ואשתו ושני בניו נתאמצו ללכת. והאשה נתעלפה ומתה, והאיש היה נושא הבנים ונתעלף גם הוא ושני בניו מצד הרעב. וכי הקיץ מן העילוף מצא שני בניו מתים. והוא קם על רגליו ואמר: "ריבון העולמים! הרבה אתה עושה שאעזוב את דתי. תדע נאמנה, שעל כורחם של יושבי שמים-יהודי אני ויהודי אהיה! ולא יועיל כל שהבאת ותביא עלי!"

6. דבריה של אם שכולה בהספד על בנה בכ"ז ניסן תשס"ב, על קברו הפתוח אחר שנהרג בקרב בג'נין(פורסם בעיתון "מקור ראשון", ל' ניסן תשס"ב): "היום יום השואה. ילדתי, ב"ה שלש בנות ושישה בנים. שישה בנים-זה אומר שישה חיילים, וזה אומר, ותמיד ידעתי, שאולי לא כולם יחזרו מהצבא. רציתי משפחה גדולה כי הרגו לנו שישה מליונים ובתוכם סבי וסבתי, עשרה מילדיהם ועוד כארבעים אנשים מהמשפחה הקרובה וזאת היתה התשובה שלי לשואה-הנקמה. גם סבתי מצד אימי שכלה במלחמת השחרור תוך חודשיים בעל ובן, ואני, יש לי מקום ללמוד ממנה איך להתמודד עם השכול. אני מברכת את ה' על הזכות שהיתה לשמואל להלחם בכבוד ומתוך הזדהות מליאה על הארץ הזאת לכל גבולותיה, זכות שמליונים מבני עמנו לא זכו לה"ה נתן וה' לקח, יהי שם ה' מבורך!"

7. מתוך מאמרו של הרב ויצן-רב הישוב פסגות- "אל תשלח ידך אל הנער": "מה נטל עימו עם ישראל לדורות ממעשה העקידה! ודאי שעקידת יצחק, היא השורש לכל מסירות הנפש שהופיעה בעם ישראל במשך כל הדורות, הוה אומר-נכונותנו לתת את היקר מכל למען שמו יתברך. זהו עמוד האש והענן, שלאורם הלכנו אחריו בכל התקופות הקשות שפקדונו במשך אלפיים שנות גלות. עם ישראל מסר עצמו להיות נעקד ביסורים קשים ונוראים, ובלבד להישאר נאמן לאלקיו. אולם לעקידת יצחק ישנו גם חלק שני! עקידת יצחק היא גם הקריאה האלקית השמימית המצוה בקול גדול: "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה!" והקב"ה המשקיף לטובה בראותו את בניו הנכונים למסור את נפשם, באהבתם אותו, עתה הוא קורא אלינו בהשגחתו הפרטית מן השמים ואומר: "אני חפץ בכם, מאד חפץ בכם, בחיכם אני חפץ, לא במותכם! כאנשים המקדשים את שמי בעולם". באותו הרגע שאנו מבינים, כי אנו חיים כאן לא למענינו כי אם למענו, אזי הקב"ה דואג לחיינו בכפל כפליים. במשך הדורות, בהם עם ישראל היה בגלות, התקיים בנו בעיקר החלק הראשון של עקידת יצחק-עם ישראל עשה את חלקו שנצטוו בו בלא הרהור קל שבקלים, במסרו את נפשו על קידוש השם, "כי עליך הורגנו כל היום". אולם בגלות, זהו מצב של סילוק שכינה בגלות איננו שומעים את קול ה' הקורא אלינו: "אל תשלח ידך אל הנער". בגלות אי אפשר לקדש את ה' בחיים, עיקר קידוש השם בגלות היה במיתתו. בגלות, מערכת היחסים שבין הקב"ה לעם ישראל היא במצב של ריחוק, כבנים הגולים מעל שולחן אביהם. אולם משעה שאנו שבים אל ארץ ישראל, מערכת היחסים משתנה. כאן הקב"ה אינו מרחיקנו עוד מעליו, אלא מביא אותנו אל ביתו. הקב"ה משנה דרך השגחתו עלינו. כאן, בארץ חיינו, ניתן לקדש את השם גם ובעיקר- בחיים! כאן דואג הקב"ה, שככל שנמסור יותר את הנפש, כך יהיו לנו יותר חיים. בגלות הארוכה מסרנו נפשנו למות, בארץ ישראל אנו מוסרים נפשנו לחיות!